

MUHASEBE DEFTERLERİNE GÖRE İSTANBUL'DAKİ II. BÂYEZİD KÜLLİYESİ'NİN MADDİ DESTEK SAĞLADIĞI KURUMLAR*

Nazenin Saadet GÜLER**

Öz: İstanbul'daki II. Bâyezid Külliyesi 1505 yılında II. Bâyezid tarafından kuruldu. Külliye'nin kuruluş amacı başta din olmak üzere eğitim ve kültür gibi hemen hemen tüm sosyal alanlarda topluma hizmet sunmaktır. İstanbul'un ikinci selâtin külliyesi olan II. Bâyezid Külliyesi bu amaç doğrultusunda bünyesinde bulundurduğu camii, medrese, imaret, sıbyan mektebi, kervansaray, hamam ve tabhâne gibi hizmet üniteleriyle şehre asırlarca önemli hizmetlerde bulundu. Ancak muhasebe kayıtları, külliye'nin sunduğu hizmetleri sadece kurulduğu bölge ve şehirle sınırlı tutmadığını, aynı zamanda Avlonya Kalesi ve Dimetoka Zindanı gibi uzak şehirlerde bulunan çeşitli kurumlara da bazı maddi desteklerde bulunduğunu göstermektedir. Külliye'nin kendi bütçesinden desteklediği bu kurumlar mevcut çalışmanın ana konusunu teşkil etmektedir. Muhasebe kayıtlarından tespit edilen bu kurumlar arasında kaynaklarda yer alan ancak günümüze kadar varlığını sürdüremeyen kurumların yanı sıra bugüne kadar haklarında herhangi bir bilgi bulunmayan kurumlar da yer almaktadır. Külliye'den mali yönden destek görmüş kurumları tespit eden bu çalışma aynı zamanda şimdiye kadar bilinmeyen bazı kurumlar hakkında da önemli bilgiler ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: II. Bâyezid, Külliye, İstanbul, Mabet, Zindan, Kale.

* Bu makale Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı Yeniçağ Tarih Bilim Dalı için hazırlanmakta olan "Kuruluşundan Günümüze İstanbul II. Bâyezid Külliyesi" başlıklı doktora çalışmasından üretilmiştir.

** Bitlis Eren Üniversitesi Öğretim Görevlisi sguler@beu.edu.tr. ORCID: 0000-0002-6792-4860

INSTITUTIONS THAT RECEIVED FINANCIAL SUPPORT FROM BÂYEZİD II SOCIAL COMPLEX IN ISTANBUL: TEMPLES, DIMETOKA DUNGEON AND AVLONYA CASTLE

Abstract: Bâyezid II Complex was built in 1505 by Bâyezid II. The purpose of establishing the social complex was to serve the community in social areas such as education, culture and especially religion. Bâyezid II Social Complex, which is the second selâtin social complex of Istanbul, has provided significant services to the city for centuries with its service units including mosque, madrasah, imaret, primary school, caravansary, bathhouse and rest house. However, the accounting records reveal that the complex did not restrict its services with the region and the city where it was built in, but also provided financial support to various institutions such as Avlonya Castle and Dimetoka Dungeon, which were located in distant cities. These institutions, which received financial support from the Bayezid II Complex, constitute the main concern of the present study. Among the institutions that have been identified in accounting records, there are some institutions which appeared in the resources but cannot survive thus far, as well as other institutions which lacks any form of information. This study, which identifies the institutions that received financial support from the social complex, provides also significant information about certain institutions that have so far stayed unknown.

Key Words: II. Bâyezid, Social Complex, Istanbul, Sanctuary, Dungeon, Castle

Extended Abstract: Bâyezid II Social Complex, the second selâtin complex of the capital city, was one of the best examples representing the Ottoman management approach. The complex was organized to fulfil almost all the social needs of the people in the region where it was founded. A strong budget is required for such an organization. Thus, by donating rich sources of income, Bâyezid II created an enormous budget for the complex which he founded. Through this large-scale budget, the complex did not only cover its own expenses, but also provided financial assistance to many institutions and organizations. Among these institutions, some of them (Dimetoka Dungeon and Avlonya Castle) were situated outside Istanbul, which shows that the Bâyezid II Social Complex was effective not only in the region where it was located, but also in different places. An examination of accounting records shows that the Bâyezid II Social Complex provided support for daily food expenses of Ayasofya and Fatma Sultan Madrasa and for the personnel expenses of İnceğiz Mosque, Dimetoka Dungeon and Avlonya Castle. In addition to these institutions, a certain amount of annual payments were made to thirteen other institutions including nine masjids, two hermitages, an abode of hadith and a charitable foundation. Incegiz Mosque, Öksüzce

Masjid and Gül Baba Hermitage, which were financially supported by the complex, were built during the lifetime of Bâyezid II; the decisions of building Bâyezid Masjid and Emir Buhari Masjid were personally taken by Bâyezid II. This fact demonstrates that the financial support made to the aforementioned religious structures was directly provided in accordance with his will and decision. There has been no information provided in relation to Bâyezid Masjid, Seyyid Halife Charity Foundation, Tophane Masjid, Hüsam Efendi Abode of Hadith and Du'agiyan Charitable Foundations, which were among the 13 religious institutions supported by the budget of the social complex. This study underlines the historical significance of the accounting records which enables to find out institutions that have not appeared in the sources and therefore have remained unknown so far.

Giriş

Osmanlı şehrinin en önemli karakteristiği¹ olan vakıf külliyesi merkezde cami olmak üzere imaret, medrese, mektep, darüşşifa, hamam ve kütüphane gibi birbirinden farklı fonksiyonlara sahip birçok bileşenden oluşmaktaydı.² Bu yapı topluluğuna külliye denildiği gibi “heyet”, “imaret”³, “birleşik işlevli yapılar” ve “manzume” gibi isimler de verilmiştir.⁴ Külliye yapıları oluşturan hizmet üniteleri din, eğitim, kültür, ekonomi, sağlık ve belediye hizmetleri gibi tamamen toplumsal hayatın ihtiyaçlarına göre belirlenmekteydi. Külliye yapıları sahip oldukları fonksiyonel özellikleriyle yeni kurulacak şehir ve semtlerin çekirdeğini teşkil etmişlerdir.⁵ İstanbul'un fethini müteakip şehrin yeniden imar ve inşâ sürecinde vakıf külliye yapıları oldukça önemli roller üstlenmişlerdi. Harabe halinde aldığı İstanbul'un yeniden inşâ sürecini “Cihad-ı ekber” olarak tanımlayan Fatih Sultan Mehmed (I. dönem 1444-1446, II. dönem 1451-1481),⁶ kendi adına anıtsal bir külliye kurmuş ve devlet erkânına da şehirde kendilerinin ismiyle

¹ Nilüfer Ateş, “Osmanlı'da Vakıf-Külliye-Şehir İlişkisi”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 26 (2017/2), s. 154

² Feridun Akozan, “Türk Külliye Yapıları”, Vakıflar Dergisi, S. 8, Ankara 1969, s. 304

³ Osman Ergin, Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat ve İhtimaiyat Enstitüsü, İstanbul 1936, s.36

⁴ Ahmet Vefa Çobanoğlu, “Külliye”, DİA. c. 26, Ankara 2002, s. 542, Mehmet Fatih Müderrisoğlu, 16. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda İnşa Edilen Menzil Külliye Yapıları Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1993, s. 139-141

⁵ Ömer Lütfi Barkan, “Osmanlı İmparatorluğunda İmâret Sitelerinin Kuruluş ve İşleyiş Tazminatı Araştırmaları”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, c. 23, S. 1-2, İstanbul 2015, s. 239, Bahaeddin Yediyıldız, “Klasik Dönem Osmanlı Toplumuna Genel Bir Bakış”, Türkler c. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002, s. 370

⁶ Halim Baki Kunter, “Türk-İslâm sanat Eserlerine Vücut Veren Manevi Âmiller”, Vakıflar Dergisi, S. 8, Ankara 1969, s. 11-12

anılabacak birer bölge seçmelerini ve oralarda birer külliye inşâ ettirmelerini buyurmuştu.⁷ Fatih Sultan Mehmed'in öncülüğünde planlı bir şekilde başlayan payitahtın bu imar faaliyetleri, ardılı ve oğlu II. Bâyezid döneminde de artarak devam etmiştir. Dolayısıyla bu imar faaliyetleri sonucunda 12 nahiyeye sayısına ulaşan şehir "tarihî Osmanlı İstanbul'u" kimliğine II. Bâyezid döneminde kavuşmuş olduğu söylenebilir.⁸

II. Bâyezid'in İstanbul'da kendi adına kurduğu külliye onun İstanbul'daki imar faaliyetlerinin önemli bir parçasını teşkil etmişti. İstanbul'un ikinci selâtin külliyesi olan bu külliye; merkezde cami olmak üzere imarethane, iki tabhâne, medrese, sıbyan mektebi, kervansaray ve hamamdan oluşan hizmet üniteleriyle kurulduğu bölgenin gelişiminde temel rol üstlenmişti. II. Bâyezid, kuruluş felsefesi doğrultusunda hizmetlerini sürdürebilmesi için külliyeeye çok sayıda gelir kaynağı vakfetmişti. Bu gelir kaynaklarının çoğu İstanbul'da, diğerleri ise Edirne, Selanik ve Siroz gibi şehirlerde yer almaktaydı.⁹ Geniş alana yayılan külliye mevkûfatı sayesinde oluşan muazzam bütçe, külliyenin kendi masrafları dışında başka birçok farklı kuruma yapılan yardımlarda da kullanılmıştı. Külliyenin muhasebe kayıtları başka birçok camii, medrese, mescit ve zaviye gibi dini kurumların yanı sıra Dimetoka Zindanı ve Avlonya Kalesi'nin de bu bütçeden istifade ettiklerini göstermektedir. Dolayısıyla II. Bâyezid Külliyesi'nin varlığı sadece bünyesinde bulundurduğu hizmet birimleri vasıtasıyla yürüttüğü faaliyetler için değil aynı zamanda külliye dışındaki faaliyetler için de önem arz etmekteydi.

1. Külliyenin Maddi Destek Sağladığı Mabetler

Arapça kökenli bir kelime olan mabet ibadet etmek amacıyla inşâ edilen özel yapılar için kullanılmıştır.¹⁰ İstanbul'da çok sayıda mabedin inşâ edilmiş olduğu bilinmektedir. Bunlardan bazıları bugüne dek varlıklarını sürdürürken bazıları ise günümüze kadar ulaşamamışlardır. Bu mabetler, II. Bâyezid Külliyesi'nden aldıkları maddi yardımlar vesilesiyle külliyenin çeşitli muhasebe defterlerine konu olmuşlardır. Bunlar arasında bugüne dek herhangi bir kaynaktan yer almamış mabetlerin bulunması konuyu ayrıca önemli kılmaktadır. Bu çalışmada Başbakanlık Osmanlı Arşivi'nin (BOA) Bâb-1 Defteri Haremeyn Muhasebesi Kalemî Defteri (D. HMH.d), Evkaf Haremeyn Muhasebesi Defterleri (EV. HMH. d), Maliyeden Müdevver

⁷ Halil İnalçık, "Fatih, Fetih ve İstanbul'un Yeniden İnşası", Habitat II: Dünya Kenti İstanbul, Tarih Vakfı, 1996, s. 32-33, Halil İnalçık, İstanbul Tarihi Araştırmaları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019, s. 130

⁸ İnalçık, İstanbul Tarihi Araştırmaları, s.130

⁹ VGMA. Defter no. 613, Sıra no. 50, Satır no. 5

¹⁰ Ahmet Güç, "Mabet", DİA., c. 27, Ankara 2003, s. 276

Defterleri (MAD. d) ve Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS. MA.d) kataloğunda yer alan muhasebe kayıtlarından faydalanılmıştır. Bu çalışmada II. Bâyezid Külliyesi'ne ait muhasebe defterlerinden yola çıkılarak külliyenin, İstanbul'un hangi medrese, camii, mescit ve zâviye gibi dini kurumlarına maddi destek sağladığı ve bu desteğin miktarları ile ilgili bilgiler verilecektir. Bu çerçevede konu ile ilgili tespit edilen sayısal veriler tablolara aktarılacaktır.

A. Medreseler

1. Ayasofya Medresesi

İstanbul'un fethinden hemen sonra camiye dönüştürülen Ayasofya'nın papaz odaları medreseye çevrilmişti. Ancak 1466 yılında duyulan ihtiyaç üzerine Fatih Sultan Mehmed'in emriyle müstakil bir medrese binası inşa edildi. Tek katlı olan bu medrese binasına II. Bâyezid döneminde bir kat daha eklenerek fiziki kapasitesi artırıldı.¹¹ Külliye ait muhasebe kayıtları arasında rastlanan "Be-cihet-ı taâm-ı bahâ-ı Medrese-ı Ayasofya-ı Kebir-i şerif 19 nefer" şeklindeki ifadeden de anlaşıldığı üzere bu medreseye ait bazı harcama kalemleri İstanbul'daki II. Bâyezid Külliye bütçesinden karşılanmıştı. Muhasebe defterlerinden Ayasofya Medresesi ile ilgili tespit edilen farklı bazı harcamalar I no'lu tabloya aktarılmıştır. Tabloda da görüleceği üzere Ayasofya Medresesi'ne ilişkin ilk masraf kaydı 1583 yılına aittir. Talebe sayısının 19 olarak belirtildiği bu kayıta harcama tutarı verilmemiştir. Ancak ikinci kayıta, medresede verilen yemekten yararlanan talebe sayısı ile beraber yemek için harcanan tutar da kaydedilmiştir.

Külliye ait muhasebe defterlerindeki gider kalemleri arasında Ayasofya Medresesi'ne verilen yemek yardımının yanı sıra farklı diğer bazı harcama kayıtları da tespit edilmiştir. Bu harcamalar "Edâ-ı mukâta'a-i kapan-ı dekâkin an Ayasofya-ı Kebir vacip sene 1211 (1796-7) 280 akçe"¹² ya da "Eda-ı mukâta'a-ı zemin vakfı Ayasofya-ı Kebir 6 kuruş 40 para"¹³ şeklinde kayıtlara yansımıştır. Ayrıca 1741 yılına ait muhasebe defterinde yer alan "Tamirat-ı Medrese-ı Ayasofya-ı Kebir" başlığı altındaki harcama miktarı ise 140.520 akçedir.¹⁴

¹¹ Mübahat S. Kütükoğlu, XX. Asra Erişen İstanbul Medreseleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2000, s. 42

¹² Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BAO), Bâb-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Kalemi Defterleri (D. HMM. d), nr. 21735, BAO. Evkaf Haremeyn Muhasebesi Defterleri (EV. HMM. d.), nr. 6841, 1793, 7028

¹³ BAO., Evkaf Defteri (EV. d.), nr. 9202

¹⁴ BAO., EV.HMM.d., 4085, s. 2

Tablo I: II. Bâyezid Külliyesi'nin bütçesinden Ayasofya Medresesi'nin talebelerine yapılan harcamalar¹⁵

Medrese-ı Ayasofya-ı Kebir		
Yıl	Talebe Sayısı	Ödeme Tutarı (Akçe)
1583	19	?
1584	19	1.995
1592	19	6.840
1606	19	27.260
1628	19	27.360
1647	?	51.300
1649	19	44.460
1650	?	27.360

2. Fatma Sultan Medresesi

II. Selim'in (1566-1574) kızı olan Fatma Sultan, dönemin önemli Osmanlı sadrazamlarından Kanijeli Siyavuş Paşa'nın eşidir.¹⁶ Siyavuş Paşa eşi Fatma Sultan adına bir medrese yaptırmıştı. Süleymaniye'de Devoğlu Çeşmesi ve Hoca Hamza Mescidi'nin karşısında yer alan bu medrese¹⁷ külliye bütçesinden aldığı maddi destek nedeniyle muhasebe kayıtlarına konu olmuştur. Fatma Sultan Medresesi'ne yapılan maddi destek I. Ahmed tarafından çıkarılan bir fermana da konu olmuştur: 1619 yılına ait olan fermanla medresenin yemek masraflarına 17,5 akçe ayrılmıştır. Fatma Sultan Medresesi'ne yapılan bu mali yardımın tutarı 1632 yılında günlük 30 akçeye çıkarılmıştır.¹⁸ Ayrıca 1650 yılına ait muhasebe defteri II. Bâyezid Külliyesi'nin gelirlerinden yapılan maddi yardımdan 30 kişinin faydalandığını göstermektedir.¹⁹ Ancak defter kayıtları arasında bu 30 kişinin medrese talebeleri mi yoksa medresede çalışan görevliler mi olduğuna dair herhangi bir bilgi yer almamıştır.

1632 ile 1705 yılları arasında ulaşılabilen bütün kayıtlarda Fatma Sultan Medresesi'ne yapılan yardım miktarının hiç değişmeden günlük 30 akçe

¹⁵ BAO., Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS. MA.d.), nr. 3474, 1360, BAO. Maliyeden Müdevver Defterleri (MAD. d.), nr. 5039, 5813, 5157, 5800, 4504

¹⁶ Mahmut Ak, "Siyavuş Paşa, Kanijeli" DİA., c. 37, İstanbul 2009, s. 311-313

¹⁷ Kütükoğlu, a.g.e., s. 126

¹⁸ BOA, TS. MA.d., nr. 1241, 1337

¹⁹ BOA., MAD.d., nr. 682

¹⁹ BOA., MAD.d., nr. 4504

olarak sabit kaldığı görülmektedir. Söz konusu zaman diliminde külliye'nin bütçesinden bu medreseye sağlanan desteklerle ilgili muhasebe kayıtlarına yansıyan sayısal veriler aşağıdaki II no'lu tabloya aktarılmıştır. Ancak tablodaki son kayıt 1705 yılına ait olsa da Fatma Sultan Medresesi'nin külliye gelirlerinden aldığı desteğin bu yılla sınırlı kalmadığı anlaşılmaktadır. Zira -yapılan yardımın miktarı belirtilmeden- 1880 yılına ait bir kayıta külliye'nin harcamalarını içeren bölümde söz konusu medresenin adına da yer verilmiştir.²⁰

Tablo II: II. Bâyezid Külliyesi'nin bütçesinden Fatma Sultan Medresesi'ne yapılan ödemeler²¹

Medrese-ı Fatıma Sultan		
Yıl	Kişi Sayısı	Günlük Ödeme Tutarı (Akçe)
1632	?	30
1647	?	30
1650	30	30
1656	?	30
1697	?	30
1702	?	30
1705	?	30

B. Camiler

1. İnceğiz Camisi

Günümüzde İstanbul'un Çatalca İlçesi'ne bağlı İnceğiz Köyü, İstanbul'daki II. Bâyezid Külliyesi'nin vakıfları arasında yer almaktaydı.²² Bu köyde inşa edilen camiye ait harcamaların İstanbul'daki II. Bâyezid Külliyesi'nin bütçesinden karşılanmış olduğu külliye'nin muhasebe defterlerinden tespit edilmiştir. Bu duruma ilişkin en erken kayıt 1574 yılına aittir.²³ Bu kayıt kitabesi olmayan caminin inşa tarihinin belirlenmesi açısından da önem arz etmektedir. Zira Çatalca Müftülüğü kayıtlarında bu caminin ya 1690 yılında

²⁰ BOA., EV.d., nr. 18645

²¹ BOA., MAD.d., nr. 682, 5157, 4504, 1891, BOA., EV.HMH.d., nr. 961,1138, 1360

²² VGMA. Defter no. 613, Sıra no. 50, Satır no. 5, Defter no. 2113, Sayfa no. 195, Sıra no. 33, Recep Akakuş, İstanbul'da Sultan II. Bâyezid Külliyesi ve Arapça-Osmanlıca Vakfiyeleri, Bayrak Matbaası, İstanbul 2011, s. 22

²³ BOA., TS. MA.d., nr. 1241

Güler, N. S. (2021). Muhasebe Defterlerine Göre İstanbul'daki II. Bâyezid Külliyesi'nin Maddi Destek Sağladığı Kurumlar. ANKARAD, 2(3), 111-128.

ya da II. Bâyezid döneminde (1481-1512) inşa edildiği belirtilmektedir.²⁴ Elimizde bulunan 1574 yılına ait muhasebe kaydı ikinci olasılığı desteklemektedir.

Tablo III. İnceğiz Camisi'nin personel sayısı ve ödenen ücretler²⁵

İnceğiz Camii		
Yıl	Personel Sayısı	Günlük Ödeme Tutarı (Akçe)
1574	8	16
1577	8	16
1578	8	16
1580	8	16
1584	6	22,5
1592	?	22,5
1596	24	31,5
1606	17	38
1632	?	58
1647	23	78
1650	26	81
1656	?	97
1697	?	79
1705	?	79

118

C. Mescitler

Külliye'den maddi destek alan mescitlere dair bilgiler tek tabloda verilecektir (IV. no'lu tablo).

1. II. Bâyezid Mescidi

Bu mescit II. Bâyezid tarafından Galata'da inşa ettirilmişti. Ancak bilinmeyen sebeplerden dolayı yıkılan bu mescit 1875 yılında tekrar yapılmıştır.²⁶ Külliye'nin muhasebe defterlerindeki kayıtlar bu mescide ait

²⁴ Sezgi Giray Küçük, (2017), "Çatalca, İnceğiz Camisi 1983 Restorasyonu Değerlendirmesi Ve Öneriler", Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu 2017, s. 504

²⁵ BOA., TS.MA. d., nr. 1241, 1388, 1377, 3658-44, 1360, BOA., MAD.d., nr. 5039, 682, 5157, 4504, 1891, BOA., EV.HMH.d., nr. 961, 1360

²⁶ Semavi Eyice, "Galata" DİA., c. 13, İstanbul 1996, s. 308, Ayvansarayî Hüseyin Efendi, Ali Sâtu Efendi, Süleymân Besim Efendi, Hadikattü'l-Cevâmi', İstanbul Câmileri ve Diğer

bazı harcamaların da külliye bütçesinden karşılandığını göstermektedir. Muhasebe defterlerindeki mescide dair ilk kayıt 1693 yılına aittir. Bu kayıtlardan II. Bâyezid Mescidi'ne yılda 2.640 akçe tutarında bir ödeme yapıldığı anlaşılmaktadır.²⁷

2. Seyyid Halife Vakfı Mescidi

Külliye'nin muhasebe defterlerine göre külliye bütçesinden yaralanana kurumlardan biri de Seyyid Halife Vakfı Mescidi'dir. Kaynaklarda bu mescidin kim tarafından ve ne zaman inşa edildiği ile ilgili herhangi bir bilgiye ulaşılamamıştır. Ancak Ömer Lütfî Barkan ve Ekrem Hakkı Ayverdi tarafından hazırlanmış olan *İstanbul Vakıfları Tahrîr Defteri 953 (1546) Târihli* eserde "Vakf-ı Seydi Halifetüş-Şehîr Bi-Mücellid-Zâde" adıyla anılan vakfın Seyyid Halife Vakfı Mescidi olabileceği tahmin edilmektedir. Söz konusu eserde yer alan bu mabedin kuruluş tarihi ile ilgili herhangi bir bilgiye yer verilmemiştir.²⁸ Muhasebe defterlerindeki kayıtlar külliye bütçesinden bu mescide yıllık 1.440 tutarında bir maddi yardım sağlandığını göstermektedir.²⁹

3. Kirmâstî Mescidi

Kirmâstî, İstanbul'un Kemalpaşa İlçesi'nin eski ismidir.³⁰ Kirmâstî Mescidi ise Osmanlı âlimlerinden Yûsuf Efendi bin Hüsrev³¹ tarafından 912 (1506) yılında Fatih Sultan Mehmed Camisi'nin yakınında yaptırılmıştır.³² Bu mescit, *İstanbul Vakıfları Tahrîr Defteri 953 (1546)Târihli* adlı eserde "Berâyî-ı medreseteyn ve mescit-i şerîf der mahrûse-i İstanbul ve mekteb der Kirmâstî" kaydıyla yer almıştır.³³ II. Bâyezid Külliyesi'nin kendi bütçesinden maddî destek sağladığı kurumlardan biri olan bu mescide, yıllık 7.200 akçe tutarında bir ödeme yapılmıştır.³⁴

Dînî-Sivil Mi'mârî Yapılar, Haz. Ahmed Nezih Galitekin, İşaret Yayınları, İstanbul 2001, s. 430, Tahsin Öz, İstanbul Camileri I-II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015, s. 35,

²⁷ BOA., EV. HMH.d., nr. 1138, 1204, 1360

²⁸ Ömer Lütfî Barkan ve Ekrem Hakkı Ayverdi İstanbul Vakıfları Tahrîr Defteri 953 (1546) Târihli, İstanbul 1970, s. 209

²⁹ BOA., EV. HMH.d., nr. 1138, 1204, 1360

³⁰ Cahid Baltacı, XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri 1, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2005, s. 281-283, Ahmet Özel, "Kirmâstî", DİA., c. 26, Ankara 2002, s. 67-68

³¹ Yûsuf Efendi bin Hüsrev hakkında geniş bilgi için bkz. Mustafa Ağâh-Sahip Aktaş, "Yûsuf b. Hüseyin el-Kirmâstî'nin Hayatı ve Eserleri", BÜİFD., Sayı 12, 2018, s. 211-250

³² Ayvansarâyî Hüseyîn Efendi, Ali Sâtî Efendi, Süleymân Besim Efendi, a.g.e., s. 250, Öz, a.g.e., s. 90

³³ Barkan-Ayverdi, a.g.e., s. 198

³⁴ BOA., EV. HMH.d., nr. 1138, 1204, 1360

4. Öksüzce Mescidi

II. Bâyezid döneminde Dâye Hâtûn tarafından yaptırıldığı tahmin edilen bu mescit günümüze kadar ulaşamamıştır.³⁵ Külliye'nin muhasebe kayıtlarına göre maddi destek konusunda II. Bâyezid Külliyesi'nden yardım gören kurumlar arasında Öksüzce Mescidi de yer almaktaydı. Kayıtlar külliye'nin bütçesinden bu mescide yıllık 3.600 akçe tutarında bir ödeme yapıldığını göstermektedir.³⁶

5. Emir Bûharî Mescidi

II. Bâyezid, Seyyid Ahmed Nakşibendi'ye duyduğu yakınlıktan dolayı bu mescidin yanı sıra bir camii ve 16 odadan oluşan bir tekke yaptırmıştı.³⁷ Fatih Malta'da Hocaüveys Mahallesi'nin Emîrbuhârî sokağında inşâ edilen bu kompleks Emîr Buhârî Tekkesi adıyla kayıtlara yansımıştır. Uzun yıllar varlığını sürdüren mescit 1946 yılında çıkan bir yangın sonucunda tamamen yanmıştır.³⁸ Külliye bütçesinden aldığı destekten dolayı muhasebe kayıtlarında yer alan Emîr Bûharî Mescidi'ne yıllık 1.800 akçe tutarında bir maddi destek sağlanmıştır.³⁹

6. Sarıgörez Mescidi

Fatih Sultan Mehmed döneminde İstanbul'un Kızıtaşı semtinde Çıkrıkçı Kemâleddin tarafından inşâ edilmişti.⁴⁰ Günümüze kadar varlığını sürdüremeyen bu mescidin yakınlarında Osmanlı âlimlerinden Sarıgörez Nûreddin Efendi'nin evi bulunduğundan kendi banisinin ismi yerine ünlü âlimin adıyla şöhret bulmuştu.⁴¹ Külliye'nin çeşitli muhasebe defterlerinde adına rastlanan Sarıgörez Mescidi'ne külliye bütçesinden yıllık 5.040 akçe tutarında bir maddi destek sağlanmıştır.⁴²

7. Tophâne Mescidi

Tophane Mescidi adıyla kaynaklarda herhangi bir bilgiye ulaşamamıştır. Ancak *Hadikatü'l-Cevâmi*⁴³de "Tophane Camii "Tophâne Ocağı Mescidi"

³⁵ Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, Ali Sâtu Efendi, Süleymân Besim Efendi, a.g.e., s. 91, Öz, s. 113

³⁶ BOA., EV. HMH.d., nr. 1138, 1204, 1360

³⁷ Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, Ali Sâtu Efendi, Süleymân Besim Efendi, a.g.e., s. 83-84, Öz, s. 51

³⁸ M. Baha Tanmam, "Emîr Buhârî Tekkesi", DİA., c. 11, İstanbul 1995, s. 126-128

³⁹ BOA., EV. HMH.d., nr. 1138, 1204, 1360

⁴⁰ Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, Ali Sâtu Efendi, Süleymân Besim Efendi, a.g.e., s. 191, Öz, s. 119

⁴¹ Mehmet İpşirli, "Sarıgörez Nûreddin Efendi", DİA., c. 36, İstanbul 2009, s. 152

⁴² BOA., EV. HMH.d., nr. 1138, 1204

⁴³ Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, Ali Sâtu Efendi, Süleymân Besim Efendi, a.g.e., s. 457, 477, 472

ve “Topçu Odaları Mescidi” şeklinde anılan mabetlerden birinin Tophâne Mescidi olabileceği tahmin edilmektedir. Külliye bütçesinden gördüğü maddi destekle muhasebe kayıtlarına konu olan Tophâne Mescidi'ne de yıllık 2.880 akçe tutarında bir maddi destek sağlanmıştır.⁴⁴

8. Karabaş Mescidi

Karabaş Mescidi, II. Osman'ın (1618-1622) hocası ve aynı zamanda meşhur Karabaş tecvid adlı eserin yazarı Şeyh Abdurrahman Karabaş Efendi tarafından inşa edilmiştir.⁴⁵ XVIII. yüzyılın başlarında İstanbul Hırka-ı Şerîf Mahallesi'nde inşa edilen mescit 1890 yılında Gonca Hatun tarafından onarılmıştır.⁴⁶ Külliyenin muhasebe defterlerinden Karabaş Mescidi'ne yıllık 1.800 akçe tutarında bir maddi destek sağlandığı tespit edilmiştir.⁴⁷

9. Toklu Dede Mescidi

Bizans dönemine ait bir kilise olan bu dini yapı eshaptan Ebu Şiybetü'l-hadri türbedarı olan Toklu İbrahim Dede tarafından mescide dönüştürülmüştür.⁴⁸ Bundan dolayı da Toklu Dede Mescidi adıyla şöhret bulmuştur. Yapı İstanbul'un Ayvansaray Mahallesi'nde yer almıştır.⁴⁹ Varlığını günümüze kadar sürdüremeyen bu mescide⁵⁰ maddi olarak II. Bâyezid Külliyesi bütçesinden yıllık 1.800 akçe tutarında bir maddi destek sağlanmıştır.⁵¹

Tablo IV: Yıllara göre külliye bütçesinden mescitlere yapılan ödemeler⁵²

Yıl	1693	1695	1697	1698	1702	1704	1706
Sultan Bâyezid Mescidi	1.680	1.620	1.620	2.340	2.160	2.160	2.160
Seyyid Halife Mescidi	1.320	1.080	1.080	1.560	1.440	1.440	1.440

⁴⁴ BOA., EV. HMM.d., nr. 1138, 1204, 1360

⁴⁵ Ayvansarayî Hüseyin Efendi, Ali Sâti Efendi, Süleymân Besim Efendi, a.g.e., s. 230, Öz, a.g.e., s. 82

⁴⁶ Öz, a.g.e., s. 82

⁴⁷ BOA., EV. HMM.d., nr. 1138, 1204, 1360

⁴⁸ Ayvansarayî Hüseyin Efendi, Ali Sâti Efendi, Süleymân Besim Efendi, a.g.e., s. 200, Öz, a.g.e., s. 146, Semavi Eyice, “İstanbul'un Ortadan Kalkan Bazı Tarihi Eserleri”, Tarih Enstitüsü Dergisi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, S. 12, Yıl 1981-1882, s. 853

⁴⁹ Murat Sav, “Tarihsel Süreçte İstanbul/Ayvansaray'daki Toklu İbrahim Dede Mescidi”, Vakıflar Dergisi, S. 36, Ankara 2011, s. 102

⁵⁰ Eyice, a.g.m., s. 860

⁵¹ BOA., EV. HMM.d. nr. 1138, 1204, 1360

⁵² BOA., EV. HMM.d. nr. 692, 812, 871, 961, 1138, 1204,1360

Kirmâstî Mescidi	6.600	5.400	5.400	7.800	7.200	7.200	7.200
Öksüzce Mescidi	3.300	2.700	2.700	3.900	3.600	3.600	3.600
Emir Bûhârî Mescidi	1.650	1.350	1.350	1.950	1.800	1.800	1.800
Sarıgörez Mescidi	4.620	3.780	3.780	5.460	5.040	5.040	3.600
Tophâne Mescidi	2.640	2.160	2.160	3.120	2.880	2.880	2.880
Karabaş Mescidi	1.650	1.350	1.350	1.950	1.800	1.800	1.800
Toklu Dede Mescidi	1.650	1.350	1.350	1.950	1.800	1.800	1.800
Toplam Ödeme Tutarı (Akçe)	23.430	20.790	20.790	30.030	27.720	27.720	26.280
Defterin Muhasebe Dönemi (Aylık)	11	9	9	13	12	12	12

D. Zâviyeler

1. Gül Baba Zâviyesi

Hoca Teberrük tarafından inşâ edilen Vakf-ı Sâhib'ül Mescid'inin 881 (1476) yılındaki vakfiyesinde "Zâviye der hâric-i Galata eş-şehire bi-zâviye-i Gül Baba Hudûdi vakfiyesinde mesturdur." şeklinde bir ibare yer almaktadır. Vakfiyeden alınan bu bilgiden Gül Baba Zâviyesi'nin Hoca Teberrük tarafından Galatasaray mektebi civarında inşâ edildiği anlaşılmaktadır.⁵³ II. Bâyezid döneminde yapıldığı tahmin edilen Gül Baba Zâviyesi, aynı zamanda Galatasaray Okulu'nun çekirdeği olarak kabul edilmektedir.⁵⁴ Zâviyeye ismi verilen Gül Baba adlı şahıs lakabını yetiştirmiş olduğu gül bahçesinden almıştır. Bir rivayete göre II. Bâyezid'in günahtan sakınan, dünya malına itibar etmeyen ve mütevazı kulübesinde yaşayan nur yüzlü bir ihtiyar olan Gül Baba'dan etkilenmesi üzerine ona kendisinden bir isteğinin olup olmadığını sorar. Bunun üzerine Gül Baba isteğini ona

⁵³ Barkan-Ayverdi, a.g.e., s. 193

⁵⁴ Semavi Eyice, "İstanbul'un Ortadan Kalkan Bazı Tarihî Eserleri I" Tarih Dergisi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, S. 26, İstanbul 1972, s. 150-151

Güler, N. S. (2021). Muhasebe Defterlerine Göre İstanbul'daki II. Bâyezid Külliyesi'nin Maddi Destek Sağladığı Kurumlar. ANKARAD, 2(3), 111-128.

günümüzde Galatasaray Lisesi'nin bulunduğu tepelik araziye göstererek bildirir: “Padişahım, şu zirveciğe bir mekteb-i irfan tesis et ve orada okuyup yazanları hizmet-i hümayununda istihdam eyle. Vakten min-el evkat devletine lazım olur.” II. Bâyezid, Gül Baba'nın işaret ettiği 30 zirayı aşan arazi üzerinde bir cami, 200 kişiyi barındırabilecek kapasiteye sahip bir koğuş, bir hamam, zabıt dairesi ve bir de mutfak yaptırır. Daha sonra Galata Sarayı Mektebi'nin inşaatı bitince de II. Bâyezid, Gül Baba'yı bu mektebin “ilk sınıfın hocalığına” tayin eder.⁵⁵

Külliye bütçesinden maddi destek alan kurumlar arasında Gül Baba Zâviyesi'de yer almıştır. II. Bâyezid Külliye gelirlerinden Zâviyeye yıllık 3.600 akçe tutarında bir maddi destek sağlanmıştır.⁵⁶

2. Kâdirî Zâviyesi

Bizans dönemine ait bir kilise olan yapı, Tosyalı Şeyh İsmâil Rûmi tarafından Zâviyeye dönüştürülmüştür.⁵⁷ *Hadikatü'l Cevâmi'*de hakkında detaylı bilgilerin yer aldığı bu Zâviyeye II. Bâyezid Külliyesi'nin bütçesinden yıllık 2.520 akçe tutarında bir ödeme yapıldığı tespit edilmiştir.⁵⁸

Tablo V: Külliye bütçesinden Zâviyelere yapılan maddi yardımlar ⁵⁹

Yıl	1693	1695	1697	1698	1702	1704	1706
Gül Baba Zâviyesi	3.300	2.700	2.700	3.900	3.600	3.600	3.600
Kâdirî Zâviyesi	2.310	1.890	1.890	2.730	2.520	2.520	2.520
Toplam Ödeme Tutarı (Akçe)	5.610	4.590	4.590	6.630	6.120	6.120	6.120
Defterin Muhasebe Dönemi (Aylık)	11	9	9	13	12	12	12

E. Darulhâdisler

1. Hüsam Efendi Darulhâdisi

Yer, mekân ve ev gibi anlamlar içeren “dâr” ile “hâdis” kelimelerinin birleşmesinden oluşan dârü'l-hadîs “hadis derslerinin verildiği yer” anlamına

⁵⁵ İsmail Tosun Saral, “İstanbul'da Gül Babalar”, <http://www.tasavvufkitapligi.com/i/uploads/957443İstanbul-gul-babalar.pdf> (Erişim: 09.06.2020)

⁵⁶ BOA., EV. HMH.d., nr. 1138, 1204, 1360

⁵⁷ Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, Ali Sâti Efendi, Süleymân Besim Efendi, a.g.e., s. 467

⁵⁸ BOA., EV. HMH.d., nr. 1138, 1204, 1360

⁵⁹ BOA., EV. HMH.d., nr. 692, 812, 871, 961, 1138, 1204,1360

Güler, N. S. (2021). Muhasebe Defterlerine Göre İstanbul'daki II. Bâyezid Külliyesi'nin Maddi Destek Sağladığı Kurumlar. ANKARAD, 2(3), 111-128.

gelmektedir.⁶⁰ Hadis öğrenimi için inşâ edilen Hüsam Efendi Darulhâdis ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgiye tesadüf edilmese de isimden dolayı Hüsam Efendi adlı biri tarafından kurulmuş olduğu söylenebilir. Külliye'nin muhasebe kayıtlarından bu kuruma yıllık 3.600 akçe tutarında bir ödenek ayrıldığı anlaşılmaktadır.⁶¹

Tablo VI: Hüsam Efendi Darulhâdis'ine yapılan yıllık ödemeler⁶²

Hüsam Efendi Darulhâdisi		
Yıl	Ödeme Tutarı (Akçe)	Defterin Muhasebe Dönemi (Aylık)
1693	3.300	11
1695	2.700	9
1697	2.700	9
1698	3.900	13
1702	3.600	12
1704	3.600	12
1706	3.600	12

F. Vakıflar

1. Du'agiyan Vakıfları

Kayıtlarda Duagiyan⁶³ vakıflarına yapılan yardımlar tek kalem halinde kaydedilmiştir. Bunların sayısı hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Külliye kayıtlarında “Du'agiyan-ı Evkâf” adıyla kaydedilen bu kurum külliye bütçesinden aldığı destek aşağıdaki tabloya aktarılmıştır.

Tablo VII: Du'agiyan-ı Evkâf'ına yapılan ödemeler⁶⁴

Du'agiyan-ı Evkâf		
Yıl	Ödeme Tutarı (Akçe)	Defterin Muhasebe Dönemi (Aylık)
1693	164.670	11
1695	134.730	9

⁶⁰ Nebi Bozkurt, “Dârülhadis”, DİA., c. 8 İstanbul 1993, s. 527

⁶¹ BOA., EV. HMM.d., nr. 1138, 1204, 1360

⁶² BOA., EV. HMM. d., nr. 692, 812, 871, 961, 1138, 1204,1360

⁶³ Vakıf teşkilatında dua okumak için “duâgûluk” adı altında bir kadro tahsis edilmiştir. Bu kadroya tayin edilenlere de “Duâgû” denilmiştir. Bkz.<http://lûgatim.com/s/Duâgû>, **Kubbealtı Lugatı**, (Erişim tarihi, 28.06.2021)

⁶⁴ BOA., EV. HMM. d., nr. 692, 812, 871, 961, 1138, 1204,1360

1697	143.910	9
1698	211.770	13
1702	195.480	12
1704	213.840	12
1706	213.840	12

2. Külliye'nin Maddi Destek Sağladığı Dimetoka Zindanı ve Avlonya Kalesi

Mevcut çalışmanın konusu ile ilgili tarihi belgeler II. Bâyezid Külliyesi'nin sadece dini kurumlara değil aynı zamanda farklı nitelikteki yapılara da maddi destek sağladığını ortaya koymaktadır.

A. Dimetoka Zindanı

Günümüzde ülke sınırları dışında kalan Dimetoka şehri II. Bâyezid'in doğduğu şehirdir.⁶⁵ Muhasebe kayıtları külliye gelir sağlayan şehirler arasında Dimetoka'nın da bulunduğunu göstermektedir.⁶⁶ Kayıtlardan Dimetoka'dan sağlanan gelirlerden bir kısmının şehirde bulunan zindan görevlilerine aktarıldığı anlaşılmaktadır. Kayıtlara göre 1702 yılında Dimetoka Zindanı görevlilerinin maaş ödeneğine günlük 11 akçe, yıllık 3.960 akçe tutarında bir destek sağlanmıştır. Dimetoka Zindanı görevlilerine verilen bu destek 1741 yılına kadar devam etmiştir.⁶⁷

B. Avlonya Kalesi

Güney Arnavutluk'ta bulunan Avlonya şehri 1417 yılında Osmanlı hâkimiyetine alınmış ve burada Avlonya'yı merkeze alan bir sancak kurulmuştu. Avlonya şehri, Osmanlı Devleti'nin Adriyatik sahillerindeki ilk limanı olmasından dolayı stratejik bir öneme de sahipti. Bu öneme binaen Kanûnî Sultan Süleyman döneminde Avlonya şehrinin muhafazasına yönelik bir kale inşâ edilmişti.⁶⁸ Külliye'nin muhasebe defterlerindeki harcama kayıtları arasında rastlanan "Berây-ı hademe-ı ser kale der livâ-ı Avlonya fi 40 fi şehri 1.200"⁶⁹ şeklindeki ibareden de anlaşıldığı üzere bu kalenin güvenliğini sağlayan muhafızların maaş ödeneğine II. Bâyezid Külliyesi bütçesinden destek sağlanmıştır. Kayıtlardan Avlonya kale görevlilerine

⁶⁵ Machiel Kiel, "Dimetoka", DİA. c. 9, İstanbul 1994, s. 305-308

⁶⁶ BOA., MAD.d., nr. 5039, BOA., TS.MA.d., 1241

⁶⁷ BOA., EV. HMH. d., nr 1608, 1989, 2637, 692, 961, 871, 4085,

⁶⁸ Machiel Kiel, "Avlonya", DİA., c. 4, İstanbul 1991, s. 118-120

⁶⁹ BOA., EV. HMH. d., nr. 7028, 07607, 7909, 7973, 8148, 08105, 7739, BOA., D. HMH. d., 21735 BOA., Bâb-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Bayezid-i Veli Evkafı Kalemî Defterleri (D. HMH. SBZT.d), nr. 21933

yapılan maddi destek miktarının 1830 yılına⁷⁰ kadar günlük 40 akçe olarak sabit kaldığı tespit edilmiştir.

Sonuç

Payitahtın ikinci selâtin külliyesi olan II. Bâyezid Külliyesi Osmanlı yönetim anlayışını temsil eden en iyi örneklerden biriydi. Külliye, kurulduğu bölgede halkın sosyal alandaki hemen hemen tüm ihtiyaçlarını karşılayacak nitelikte organize edilmişti. Bu organizasyon güçlü bir bütçeyi zorunlu kılmaktaydı. Nitekim II. Bâyezid başlattığı zengin gelir kaynaklarıyla banisi olduğu külliye muazzam bir bütçe kazandırmıştı. Bu ölçekteki bir bütçeyi arkasına alan külliye, sadece kendi giderlerini karşılamakla kalmamış aynı zamanda çok sayıda kurum ve kuruluşu da ekonomik destekte bulunmuştu. Bunlar arasında bazı kurumların (Dimetoka Zindanı ve Avlonya Kalesi) İstanbul dışından olması II. Bâyezid Külliyesi'nin sadece bulunduğu bölgede değil aynı zamanda farklı yerlerde de etkili olduğunu göstermektedir.

İncelenen muhasebe kayıtları II. Bâyezid Külliyesi'nin hem Ayasofya ve Fatma Sultan medreselerinin günlük yemek masrafları hem de İnceğiz Camisi, Dimetoka Zindanı ve Avlonya Kalesi'nin personel giderleri noktasında destek sunduğunu göstermektedir. Bunların yanı sıra külliye bütçesinden yine çeşitli sosyal işlevlere sahip dokuz mescit, iki zâviye, bir darülhadis ve bir evkaftan oluşan 13 kuruma yıllık olarak belli miktarlarda ödemeler yapılmıştır. Külliyenin maddi destek sağladığı mabetlerden İnceğiz Camisi, Öksüzce Mescidi ve Gül Baba Zâviyesi'nin II. Bâyezid döneminde; Bâyezid Mescidi ve Emir Bûharî Mescidi ise bizzat II. Bâyezid tarafından kurulmuştu. Bu durum, bahsi geçen dini yapılara külliyenin gelirlerinden yapılmış olan maddi yardımın doğrudan II. Bâyezid'in isteği ve kararı ile sağlandığı yönünde güçlü bir intiba uyandırmaktadır. Külliye bütçesinden desteklenmiş olan 13 dini kurum arasında yer alan II. Bâyezid Mescidi, Seyyid Halife Vakfı, Tophâne Mescidi, Hüsam Efendi Darulhâdisi ve Du'agiyan Evkâfı ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Şimdiye kadar kaynaklarda isimlerine rastlamayan ve dolayısıyla bilinmeyen bu kurumlara külliyenin muhasebe defterleri sayesinde ulaşılması muhasebe kayıtlarının tarihi önemini bir kez daha ortaya koymaktadır.

Kaynakça

1-Arşiv Vesikaları

Vakıflar Genel Müdürlüğü Arşivi (VGMA)

Vakfiye: VGMA. Defter no. 613, Sıra no. 50, Satır no. 5, Defter no. 2113, Sayfa no. 195, Sıra no. 33,

Başbakanlık Osmanlı Arşivi (BOA).

⁷⁰ BOA. Ev.d., 9202 “Edâ-ı vezâif-i ser-kale der livâ-ı Avlonya vâcip sene minhu 160 kuruş)

Güler, N. S. (2021). Muhasebe Defterlerine Göre İstanbul'daki II. Bâyezid Külliyesi'nin Maddi Destek Sağladığı Kurumlar. ANKARAD, 2(3), 111-128.

Bâb-ı Defter Haremeyn Muhasebesi Kalemi Defterleri (D. HMH. d), nr. 21735

Bâb-ı Defteri Haremeyn Muhasebesi Sultan Bâyezid-i Veli Evkafı Kalemi Defterleri (D. HMH. SBZT.d), nr. 21933

Evkaf Haremeyn Muhasebeciliği Defterleri (EV. HMH. d), nr. 6841, 1793, 7028, 4085, 1138, 1204, 1360, 1608, 1989, 2637, 692, 961, 871, 4085, 7607, 7909, 7973, 8148, 8105, 7739,

Evkaf Defterleri (EV. d) nr. 9202, 18645

Topkapı Sarayı Müzesi Arşivi Defterleri (TS. MA.d), nr. 1241,1337,

Maliyeden Müdevver Defterleri (MAD. d), nr. 5039, 682, 4504

2. Araştırma ve İnceleme Eserler

AGÂH Mustafa-AKTAŞ Sahip, “Yûsuf b. Hüseyin el-Kirmâstî'nin Hayatı ve Eserleri”, BÜİFD. Sayı 12, 2018

AK Mahmut, “Siyavuş Paşa, Kanijeli” DİA. c. 37 İstanbul 2009

AKOZAN Feridun, “Türk Külliyesi”, Vakıflar Dergisi, S. 8, Ankara 1969

ATEŞ, Nilüfer, “Osmanlı'da Vakıf-Külliye-Şehir İlişkisi”, Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 26 (2017/2)

Ayvansarâyî Hüseyin Efendi, Ali Sâti Efendi, Süleymân Besim Efendi, Hadikatü'l-Cevâmi' İstanbul Câmileri ve Diğer Dini-Sivil Mi'mârî Yapılar, (Hazırlayan: Ahmed Nezih Galitekin), İşaret Yayınları, İstanbul 2001

BALTACI Cahid, XV-XVI. Yüzyıllarda Osmanlı Medreseleri 1, Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Vakfı Yayınları, İstanbul 2005

BARKAN Ömer Lütfi- AYVERDİ, Ekrem Hakkı *İstanbul Vakıfları Tahrir Defteri 953 (1546) Tarihli* İstanbul 1970

BARKAN Ömer Lütfi, “Osmanlı İmparatorluğunda İmâret Sitelerinin Kuruluş ve İşleyiş Tarzına Âit Araştırmalar”, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, c. 23, S. 1-2, İstanbul 2015

BOZKURT Nebi, “Dârülhadis”, DİA., c. 8, İstanbul 1993

ÇOBANOĞLU Ahmet Vefa, “Külliye”, DİA., c. 26, Ankara 2002

ERGİN Osman, Türkiye'de Şehirciliğin Tarihi İnkişafı, İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi İktisat ve İctimaiyat Enstitüsü Neşriyatı No: 3 İstanbul 1936

EYİCE Semavi “Galata” DİA., c. 13, İstanbul 1996

_____, “İstanbul'un Ortadan Kalkan Bazı Tarihi Eserleri I”, Tarih Dergisi İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, S. 26, İstanbul 1972

GÜÇ Ahmet, “Mabet”, DİA., c. 27, Ankara 2003

İNALCIK Halil, İstanbul Tarihi Araştırmaları, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, İstanbul 2019

İPŞİRLİ Mehmet, “Sarıgörez Nüreddin Efendi” DİA., c. 36, İstanbul 2009

_____, “Duâgû”, DİA., c. 9, İstanbul 1994

KIEL Machiel “Avlonya” DİA., c. 4, İstanbul 1991

_____, “Dimetoka”, DİA., c. 9, İstanbul 1994

KÜÇÜK Sezgi Giray, “Çatalca, İnceğiz Camisi 1983 Restorasyonu Değerlendirmesi Ve Öneriler”, Uluslararası Katılımlı 6. Tarihi Yapıların Korunması ve Güçlendirilmesi Sempozyumu, 2017

Güler, N. S. (2021). Muhasebe Defterlerine Göre İstanbul'daki II. Bâyezid Külliyesi'nin Maddi Destek Sağladığı Kurumlar. ANKARAD, 2(3), 111-128.

KÜTÜKOĞLU Mübahat S., XX. Asra Erişen İstanbul Medreseleri, Türk Tarih Kurumu, Ankara 2000

SAV Murat "Tarihsel Süreçte İstanbul/Ayvansaray'daki Toklu İbrahim Dede Mescidi", Vakıflar Dergisi, S. 36, Ankara 2011, s. 102

MÜDERRİSOĞLU Mehmet Fatih, 16. Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu'nda İnşa Edilen Menzil Külliyesi Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara 1993

ÖZ Tahsin, İstanbul Camileri I-II, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara 2015

ÖZEL Ahmet, "Kirmastî" DİA., c. 26, Ankara 2002

SARAL İsmail Tosun, "İstanbulu Gül Babalar", <http://www.tasavvufkitapligi.com/i/uploads/957443İstanbulu-gul-babalar.pdf> (Erişim: 02.01.2021)

TANMAM M. Baha, "Emir Buhârî Tekkesi", DİA., c.11, İstanbul 1995

YEDİYILDIZ Bahaeddin, "Klasik Dönem Osmanlı Toplumuna Genel Bir Bakış", Türkler, c. 10, Yeni Türkiye Yayınları, Ankara 2002